

Täkkudest mõtlemiseks

TEKST: RAIGO KOLLOM

Paaritushooaeg läheneb. Kuidas aretaja peaks sellega seotud probleemidele lähenema?

Siin on kaks oskust, mida õppida. Üks on ära tunda ideaalile kõige lähemal olev täkk. Või lihtsalt hea täkk. Muidugi on õige usaldada kõigepealt hindamiskomisjonide otsuseid ja võistlustulemusi. Siiski on hea osata ka ise näha hobuse eksterjööris head ja halba. Teine on oskus kasutada igale märkele talle sobivamat täkku. Selleks tuleb näha, mis on oma märkele head ja halba. Milliseid omadusi tuleks parandada ja mida mitte torkida. Ärge püüdke väga head veel paremaks teha: suurt märkele veel suuremaks, kõrget turja veel kõrgemaks, energilist temperamenti veel energilisemaks.

Esimese oskuse kohta on ikka veel aktuaalne Gustav Rau raamat „Soojaverelise hobuse hindamine“ (sks. k. 1935), teise oskuse jaoks on kõrgeim tase Hollandi lineaarne hindamine (võrreldakse 36 tunnust tõe keskmisega, näiteks kaela pikkust, kannaliigese nurka, päka kõrgust jne.), et näidata, millised tunnused on täkul keskmisest erinevad ja anda võimalus märkele omanikul valida, millises suunas ta märkele omadusi järglases parandada tahab (näiteks kas pikemat või lühemat kaela)

Gustav Rau hinnangud

Gustav Rau (1880-1954) nimi vajab natuke tutvustamist. Teda peetakse Saksamaa suurimaks 20. saj. hipoloogiks, ja tema organisatoriteened on veelgi vaieldamatud. Tuntuks sai kõrghariduseta ajakirjanik, aga kuulsaks 19. saj. hipoloogiks Chapeaurouge'i sõber ja õpilane

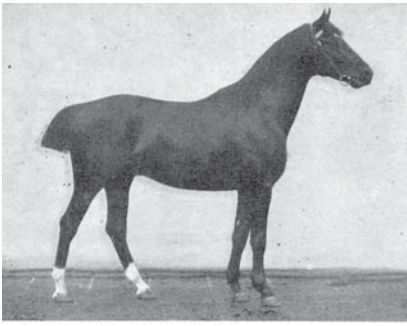
1907.a., kui avaldas broshüüri „Saksa hobusekasvatuse viletsus“, milles kuulutas kadu vanale raskele saksa hobusele ja nõudis verelisuse suurendamist. Hiljem osales ta Saksa Soojavereliste Hobuste Ühingu loomises, Saksa Ratsaspordi Olümpiakomitee loomises (1913), oli Berliini OM ratsavõistluste peakorraldaja (1936), ja elu lõpuni aktiivne mitmetel juhtival ametikohtadel. Avaldas suure hulga raamatuid nii hobusekasvatuse kui ratsaspordi alal.

Tema oli vist esimesi, kes ütles selgelt välja, et hobuse väärtus ei seisa vigade puudumises vaid saavutusvõimes. Ta kirjutab irooniliselt: „Otsitakse korrektset hobust! Hobune võib nende jaoks olla kuitahes igav, ilma tulisuse, hinge ja liikumiseta – kui tal ainult vigu poleks!“

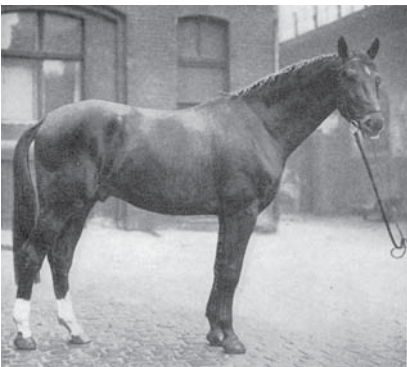
Uus oli ka see, kuidas ta selgitas erinevaid nõudeid erineva veresusega hobustele. Kõrge veresusega hobustel ei ole väiksemad jalgade vead olulised, aga mida raskem ja koredam hobune, seda vähem tohib neid lubada. Mida raskem tõumaterjal (märad), seda vähem tohib lubada parandajatel selliseid vigu nagu **väike randmeliiges, püstine sõrgats, väike kitsas nõördunud kannaliiges** ja ka **kitsas rind, kitsas laudjas, lamedad roided**.

Suurema osa tema raamatust moodustavad pildid koos G. Rau seletavate tekstidega. Neis püütakse näidata ülehinnatud hobuseid, kes on tema arvates alaväärtuslikud, ja teisest küljest tipphobuseid, kelle võimekust pole ebaolulised vead avaldumast takistanud. Allpool mõned väljavõtted. Rühmitasin need kahte gruppi lihtsustatud nimetustega:

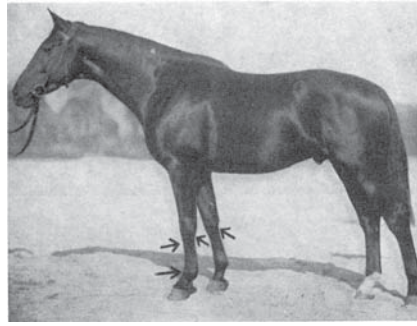
1. Ülehinnatud, aga silmnähtavalt sportlike võimeteta hobused

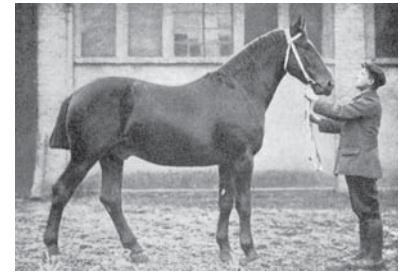
Ebasoovitav ruutformaadis tüüp. Tüüpiline endise aja ratsaväehobuse tüüp. Lühike, korrektne, puuduvad suured jooned, kitsastes raamides hobune. Lühike selg, lühike vähese muskulatuuriga tagaots. Kitsas, vähene lihastus reitel (püksid). Päril head laiad kannaliigesed. Päril hea esiots. Veidi kõrge asetusega kael.

Ebaproportsionaalne, ebaharmoniline tarbehobune. Müüdi ühel oksjonil kõrgeima hinnaga ja sai ühel ülevaatusel kohtunikest ekslikult parima ida-preisi ruuna preemia. Liiga suur ja kohmakas. Hingetu. Ei ole tasakaalus hobune, oma kõrguse suhtes liiga lühike, vähe turja, väike õlg ja õlavars, nii võimsa hobuse jaoks väga väike abaluu. Künarnukid vastu keha. Lühike laudjas. Reieluu liiga püstine. Ebamäärane tüüp. Esijalgade taatsine seis.

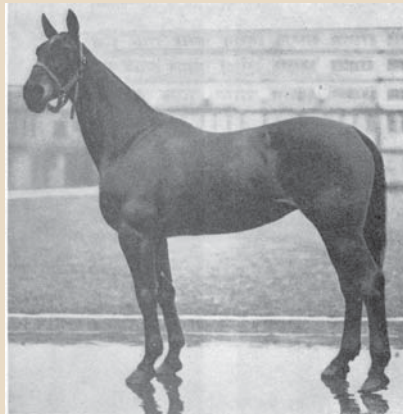

Sugutäkk, kel pole väljenduslikkust, tasakaalu ega liikumismehaanikat. Hobune on ruutformaadis ristküliku asemel. Õlg on püstine, õlavars lühike. Keskosa (nn. kolmikjaotuses) on liiga lühike, rinnasügavus liiga väike. Tagumiste roiete (nn. ebaroiete) osa lühike. Lühike maha jääv tagaots (liigeste liiga suured nurgad). Kämmal ja põid mõlemad nõõrdunud. Siledad (väikesed) sõrgatsiliigesed. Mingit tüüpi pole, pea(näo) ilme pole mehelik. Pea liitumine kaelaga on avar (hea).

Ilmetu, tüübitu, ebaharmoniline sugutäkk. Vanus 2,5 a. Näeb välja inetu, on eriti puudulike vormidega, kasvanud valedes, vähese liikumisvõimalusega oludes. Puudulik mehaanika. Väga püstine õlg, õlavarre nurgad suured, randmeliiges väike, nõõrdunud kämmal. Inetud ebapuhtad sõrgatsiliigesed, püstine sõrgats. Jõuetu selg. Luip ja lühike laudjas. Väikesed reielihased ("lühikesed püksid"). Rõhutatud (lai, suurte luudega), aga nõõrdunud (lühike) kannaliiges.

2. Allahinnatud või mitte küllalt kõrgelt hinnatud head, tugevad hobused.

Üks oma aja parimaid hüppehobuseid, iiri mära Slieveamon. Pikk selg, veidi tagakõrge. Selline pikavõitu selg on hüppehobusele ideaalne. Sadulakoht eeskujulik. Võimas õlgade ehitus ja mehaanika. Hea vundament, eriti head kannaliigesed. Võimsad reielihased („püksid“). Lühikesed (head) kämblad ja põiad.

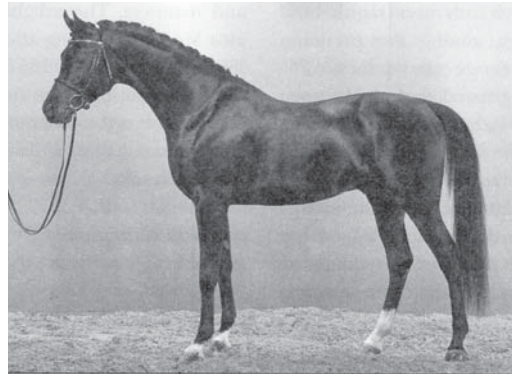

Tagakõrge hobune. Laudjas 2,5 cm kõrgem kui turi. Oli väga aus ja mitmekülgne võistlushobune koolisõidus, takistussõidus, maastikusõidus. Väga hea õlg, ja hea pikk kael kompenseerivad liiga kõrge laudja ja tagavad, et hobune ei vaju esiotsale. Püstine sõrgats. Nõõrdunud kämmal.

Mõned ideaalilähedase kehaehituse näited

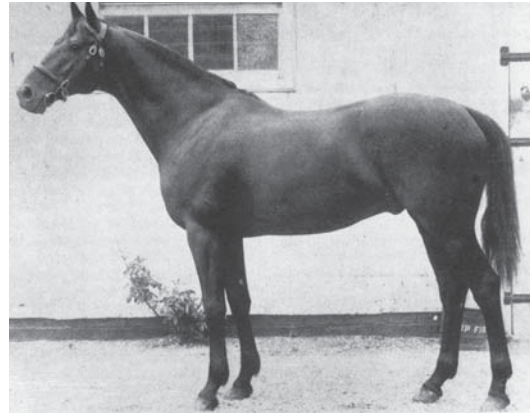
Quidam de Reveli on nimetatud nii maailma parimaks hüppetäkuks kui ka maailma ilusaimaks hüppehobuseks. Maailma edetabeli juht ja kalleima seemendustasuga täkk oli ta niikuinii.

Zonyx OX – araabia täkk, litsenseeriti 2011.a. DWB tõuraamatu poolt verelisuse lisajana (õilistajana). Elegantne, pika kehaga, heade proportsioonidega. Sporthobuse jaoks on kael veidi liiga pikk ja hobune väga kõrgejalgne, aga verelisuse parandaja võibki mingeid liialdatud tunnuseid kanda.

Hicksted ei oleks oma imeliste saavutusteta traditsioonilisi aretajaid väga vaimustanudki. Viimasel ajal on seda tüüpi tipphobused aga väga edukad olnud – on veidi lühike, veidi kõrgejalgne, silma torkab suhteliselt väga võimas esiots ja sadulakoht tavalisest tagapool. Selliste hobuste eelis on väga tugev tõuge esijalgadega, mis annab eriti järsu tõusuga lõpliku äratõuke.

Dark Ronald oli täkk, kellelt usutakse parandunud paljude hüppeliinide hüppevõime. Ta pojad Son in Law xx ja Herold xx ning järglased II-III põlvkonnas Furioso xx, Der Löwe xx, Pik AS xx, Raufbold xx, on seda liinirajajatena tõestanud. Ise oli ta võidukas jahivõidusõituses, kuid jooksis oma kõõlused ruttu läbi. Eksterjööritl on teda peetud harmoonilise kehaehituse etalooniks.